

О. М. Штиргов,
к. держ. упр., доцент, завідувач кафедри місцевого самоврядування та регіонального розвитку,
Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7627-3721>
Я. Ф. Жовнірчик,
д-р наук з держ. упр., професор, в. о. завідувача відділу проблем державного управління
та адміністративного права, Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України, м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1378-9923>
А. Є. Коссе,
аспірант, Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3396-4097>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.12.218

СОЦІО-ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

O. Shtyrov,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department of Local Self-Government and Regional
Development, Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration,
Petro Mohyla Black Sea National University
Y. Zhovnirchik,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Administrative
Law, Institute of State and Law V.M. Koretsky of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
A. Kosse,
PhD student at the Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

SOCIO-HUMANITARIAN POLICY OF THE STATE AS THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: PROBLEMS AND PROSPECTS

**У статті проаналізовано питання соціо-гуманітарної політики держави як головної основи стало-
лого розвитку, зазначено що нині в Україні, як і в багатьох інших державах світу, актуальним є
питання підвищення якості життя населення. Реформи, що реалізуються в нашій країні, скеро-
вані на створення оптимальної та ефективної політики держави як у соціальній так і гуманітарній
сферах, оскільки лише ефективна державна влада здатна створити умови для підвищення рівня
та якості життя громадян. У основні частині статті показано що сама держава відіграє регулюю-
чуроль у всіх сферах суспільних відносин, відповідно до свого головного призначення як суспі-
льно-політичного утворення та своїх зобов'язань перед людиною та громадянином. Проте, не
в усіх аспектах людського життя втручання та управління з боку держави є виправданим та по-
трібним. До однієї з таких сфер належить гуманітарна сфера як сфера духовних потреб. Акцен-
товано увагу на тому що гуманітарна сфера набуває все більшого значення як системоутворюю-**

чий та стратегічно важливий фактор для розвитку держави. Взаємодіючи із всіма іншими суспільними сферами, вона впливає на їх трансформацію, створюючи сучасний гуманітарний простір. Зроблено висновок що успіх у реалізації соціо-гуманітарної політики держави, може бути досягнений в результаті панування соціальної справедливості в суспільстві яка напряду залежить не лише від продуманості параметрів і здійсненності в конкретних умовах концепції державної політики, а й від послідовної реалізації соціальної політики в умовах децентралізації, від скоординованості дій влади (національного, регіонального, місцевого рівнях), що здійснюють управління цією сферою. Проблема розвитку соціо-гуманітарної політики, обумовлена постійним пошуком оптимального балансу між ефективним виконанням державою своєї соціальної функції, що забезпечує гідний рівень життя громадян, якісне задоволення основних соціальних потреб та зниження соціального тягара держави в умовах війни та нестабільної економічної ситуації.

The article analyzes the issue of the socio-humanitarian policy of the state as the main basis of sustainable development, it is noted that nowadays in Ukraine, as in many other countries of the world, the problem of improving the quality of life of the population is urgent. The reforms carried out in our country are aimed at creating an optimal and effective state policy in both the social and humanitarian spheres, since only effective state power can create conditions for improving the level and quality of life of citizens. The main part of the article shows that the state itself plays a regulatory role in all spheres of social relations, in accordance with its main purpose as a socio-political entity and its obligations to man and citizen. However, not in all aspects of human life, intervention and management by the state is justified and necessary. One of these spheres is the humanitarian sphere as a sphere of spiritual needs. Attention is focused on the fact that the humanitarian sphere is gaining more and more importance as a system-forming and strategically important factor for the development of the state. By integrating into all other social spheres, it affects their transformation, creating a new humanitarian space. It was concluded that success in the implementation of the socio-humanitarian policy of the state can be achieved as a result of the rule of social justice in society, which directly depends not only on the thoughtfulness of parameters and feasibility in specific conditions of the concept of state policy, but also on the consistent implementation of social policy in conditions of decentralization. from the coordination of the actions of the authorities (national, regional, local levels) that manage this sphere. The problem of the development of socio-humanitarian policy is determined by the constant search for an optimal balance between the effective performance by the state of its social function, which ensures a decent standard of living of citizens, high-quality satisfaction of basic social needs and reduction of the social burden of the state in conditions of war and an unstable economic situation.

Ключові слова: соціо-гуманітарна політика, інструменти соціо-гуманітарної політики, гуманітарна сфера, соціальна політика, сталий розвиток, публічне управління, соціальні відносини, громадянське суспільство.

Key words: socio-humanitarian policy, tools of socio-humanitarian policy, humanitarian sphere, social policy, sustainable development, public administration, social relations, civil society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування процесів реалізації соціальної та гуманітарної політики держави, сфокусованої на задоволенні життєво важливих проблем та потреб суспільства, зумовило постановку проблеми визначення сутності та змісту соціо-гуманітарної політики держави як основи сталого розвитку, здобутків та проблем, а також рекомендації щодо підвищення рівня ефективності її реалізації.

Оскільки в основі здійснення ефективної державної політики у соціо-гуманітарній сфері має бути узгодженість інтересів усієї держави, громадянського суспільства та окремого громадянина.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед науковців, які займалися дослідженням проблематики соціо-гуманітарної сфери можна зазначити

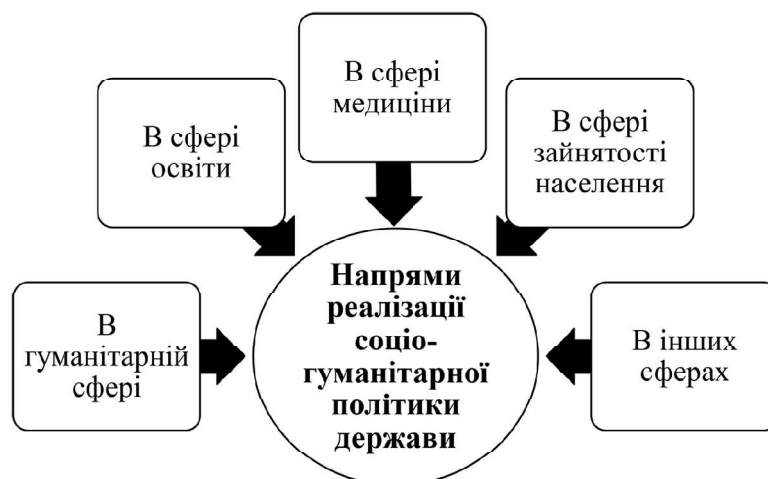

Рис. 1. Напрями реалізації соціо-гуманітарної політики держави

Джерело: сформовано автором.

наступних: Н. Белашов, Ю. Брус, А.Вербицька, О. Дегтяр, О. Петрик, С. Кубіцький, Г. Мединська, С. Подгорний, С. Чукут, С. Джанкай, І. Рациті, Г. Томас, Ф. Гаєк та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної роботи є теоретичний аналіз змісту та сутності та особливостей державної політики у соціо-гуманітарній сфері, а також визначення рекомендацій щодо підвищення рівня ефективності її реалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний світ позначився глобальними змінами як у політичному, так і в соціальному та суспільно-економічному житті суспільства, та багато в чому обумовлюється результативністю реформ, направлених на підвищення ефективності функціонування різних інститутів та структур. Як в Україні, так і в багатьох інших державах світу, домінуючими є проблеми підвищення якості життя населення. Реформи, які проводяться в нашій країні, скеровані на створення оптимальної та ефективної політики держави як у соціальній так і гуманітарній сферах, оскільки лише ефективна державна влада здатна створити умови для підвищення рівня та якості життя громадян.

Одже, соціальна політика — це система заходів або дій, здійснювана її суб'єктами (органами державної влади, окремими особами та іншими суспільно-політичними структурами), скерована на формування соціальної стратегії країни з метою розвитку суспільства, створення суспільно прийнятних соціально орієнтованих умов для реалізації потреб та можливостей членів суспільства, підвищення рівня та якості їхнього життя [2].

Важливою передумовою для успішної реалізації соціальної політики є створення в суспільстві комплексу об'єктивних та суб'єктивних факторів.

До об'єктивних умов соціального прогресу та втілення соціальної політики можемо віднести:

— трансформація соціальних відносин і, передусім, формування стабільної соціально-ринкової економіки на базі різноманітних відносин власності, а також зміцнення в Україні засад приватної власності як основи ринко-

вих перетворень, впровадження принципово нового підходу до регулювання економічних відносин — ринкової саморегуляції (за участю соціального управління, державного регулювання економіки та об'єктивної саморегуляції економічного розвитку);

— реформування соціальних (соціально-трудових, соціально-класових, сімейних, територіальних) відносин українського суспільства, зокрема, соціально-класової структури з акцентом на роль середнього класу та динаміку соціальної мобільності;

— реформування політичної системи суспільства, зокрема, базової складової політичних відносин — системи владних відносин, а також зміцнення в суспільстві елементів саморегуляції політичного життя — системи засобів контролю та протидії.

Держава відіграє регулюючу роль у всіх сферах суспільних відносин, відповідно до свого головного призначення як суспільно-політичного утворення та своїх зобов'язань перед людиною та громадянином. Проте, не в усіх аспектах людського життя втручання та управління з боку держави є виправданим та потрібним. До однієї з таких сфер належить гуманітарна як сфера духовних потреб. Враховуючи застосування певного регулюючого впливу держави, такого як утворення та функціонування релігійних організацій та установ або гарантування додержання та здійснення релігійних прав, в цій сфері елемент свободи громадянина проявляється більш виразно, порівняно з іншими сферами, серед яких наука, культура, освіта, тощо, хоча в той же час в них можуть бути схожі цілі та призначення, але різний зміст та структура.

Важливим фактором в контексті застосування регулюючого впливу держави на різні сфери життя є державна регіональна політика яка як слушно зазначається: "повинна спрямовуватись на створення умов для подолання проблеми регіональної диференціації рівня розвитку людських ресурсів — головного чинника економічного зростання" [5].

Одже гуманітарна політика визначається нами як система рішень, скерованих на створення та реалізацію умов у питаннях соціально-гуманітарного розвитку суспільства, забезпечення безпечних умов існування людини, у соціальній інтелектуальній та духовній сферах

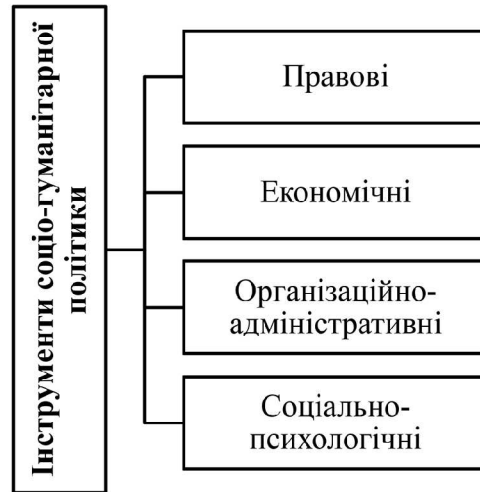

Рис. 2. Інструменти соціо-гуманітарної політики

Джерело: сформовано автором з використанням [1].

сприяння у реалізації її потреб та розвиток творчої складової.

Гуманітарна сфера суспільства скерована на розвиток духовного потенціалу особистості і поліпшення її можливостей, безпеки, благополуччя, здоров'я і духовності. Наразі із загального контексту виокремлюють три основні сфери суспільного життя: гуманітарну, політичну і економічну. Гуманітарна політика держави виражається у системних заходах, скерованих на підтримку гуманітарного розвитку суспільства, з урахуванням визначених пріоритетів та загальнонаціональних інтересів.

Визначальними місіями гуманітарного розвитку є гарантування прав людини; оптимізація соціальних відносин та підвищення якості життя; запровадження дієвої системи охорони здоров'я і підтримка здорового способу життя; гармонізація взаємозв'язку "людина — природа"; розробка доступної, демократичної освітньої системи і удосконалення наукового простору; удосконалення науково-технічного напрямку та запровадження інноваційних проєктів; інтеграція національного культурного продукту у європейський культурний простір та розширення міжнародної співпраці в гуманітарній сфері; сприяння структурної цілісності, узгодженості культурних інституцій та збереження вагомих досягнень у мистецькій сфері.

Гуманітарна сфера набуває все більшого значення як системоутворюючий та стратегічно важливий фактор для розвитку держави. Інтегруючись у всі інші суспільні сфери, вона здійснює вплив на їх трансформацію, створюючи новий гуманітарний простір. Цей простір а особливо його стан є ключовим показником науково-технічного, освітнього, культурного та інформаційного та рівня держави, відбиваючи сутнісний зміст досягнень у цих сферах [4].

Актуалізація розвитку та реалізації державної політики щодо напрямів соціо-гуманітарної сфери як системи (рис. 1) пов'язана з багатьма факторами, які включають загальнодержавні аспекти (попередження ознак ворожнечі на основі культурних, ментальних, релігійних відмінностей) і особистісний характер. Важливо усвідомлювати, що результативність державно-управлінського інструментарію в гуманітарній сфері має неабияке

значення для процесів національного саморозвитку і самоідентифікації суспільства.

Характеризуючи актуальні проблеми соціо-гуманітарної сфери у політичних та соціально-економічних реаліях сьогодення, варто зазначити, що на даний момент основними системними дисфункціями соціо-гуманітарної сфери України є: відсутність стратегічного та прагматичного бачення майбутнього; переорієнтація політики нашої країни, оскільки в умовах геополітичного становища України та російської військової агресії домінуючим залишається безпекова стратегія розвитку країни, а розкриття потенціалу соціальної політики та забезпечення злагодженого функціонування всіх соціальних інститутів України, які покликані забезпечити населення всім необхідним для стабільного життя, не знаходить достатнього попиту та відсутні на це необхідні обсяги видатків з державного бюджету, що безумовно стане проблемою для подальшої економічної, політичної та культурної інтеграції в ЄС, країни-члени якого зосереджені переважно на підтримці публічної сфери. Також в Україні немає регламентованого підходу, який базувався б на дослідженнях вітчизняних науковців у цій галузі соціо-гуманітарних наук, щодо формування виборною владою соціальних гарантій громадян України. Крім того, проблемою залишається фактична відсутність сучасного механізму вибору пріоритетних сфер майбутнього розвитку соціальної та гуманітарної політики України та засоби їх професійної реалізації в усіх сферах життя, які базувалися б на новітніх тенденціях, що виникають у суспільно-політичних, гуманітарних та економічних відносинах. Слід також додати, що через значний бюрократичний апарат та відсутність достатньої кількості лобістів цієї теми, впровадження соціальних реформ відбувається повільно та несвоєчасно.

Важливою науковою проблемою у соціо-гуманітарній сфері, що вивчає українське внутрішнє середовище, є вирішення проблеми поступового зниження заробітної плати громадян, зумовленого прискоренням інфляційних процесів або у випадках глобальних економічних криз. Збільшується різниця в оплаті праці в різних регіонах нашої країни, в тому числі залежно від

професії, що призводить до падіння попиту на спеціалістів певної професії та зростання безробіття [3].

Ефективність досягнення мети забезпечується правильним вибором набору інструментів. В свою чергу, вибір знаряддя політики повинно супроводжуватися відповіддю на запитання, яким фактично доступним може бути перелік інструментів управління.

Вітчизняні фахівці у сфері державної політики та регулювання, як зазначалося, розподіляють інструменти за змістом впливу, приналежності до окремого виду методів управління та регулювання (правові, соціально-психологічні адміністративні, економічні).

Усі перераховані інструменти можуть використовуватись у будь-якій сфері державної політики, в тому числі і соціальній. Набір інструментів, які використовуються переважно у соціальній політиці сформульовано Т. Ганслі. Засовуючи підходи до класифікації інструментів політики вітчизняних фахівців і враховуючи перелік знарядь, запропонованих зарубіжними науковцями, передусім Т. Ганслі, система інструментів соціальної політики можемо презентувати у форматі чотирьох блоків залежно від змісту знаряддя політики (рис. 2).

Слід зазначити, що нормативно-правова база соціального захисту потребує інституційного реформування та вдосконалення, що зумовлено прийняттям додаткових законодавчих актів та посиленням взаємодії громадянського суспільства та влади з метою їх консолідації з питань соціо-гуманітарної політики. Зазначимо також, що сучасні українські політики часто апелюють до необхідності підвищення соціальних виплат певним групам населення. Ці процеси, як правило, пов'язані з популістською діяльністю певних політичних акторів, які прагнуть розширити свій електорат, не маючи при цьому конкретних пропозицій і програм щодо вирішення питань соціального забезпечення громадян країни через зростання дотації на соціальну сферу, за яку виступають деякі представники українських політичних кіл, є необ'єктивною через відсутність аналізу спроможності державного бюджету розширити фінансування саме соціальної сфери.

Актуальною проблемою залишається науково-методична застарілість матеріально-технічної бази, на основі якої має формуватися соціо-гуманітарна політика країни, що є наслідком незначного державного фінансування досліджень у цій сфері внутрішніх відносин, а також для формування концепції розвитку політики України в цій сфері на основі аналізу сучасної системи суспільних відносин [1].

Варто зазначити, що соціально-гуманітарні сфера повинна розглядатись в контексті не лише політичних процесів а й наукових підходів згідно останнього — це багатогранна система дисциплін, актуальними проблемами яких є дослідження всіх сфер людської взаємодії, що мають екзистенційне значення: політики, економіки, культури, освіти, гуманітарної сфери, науки, технічного розвитку та впровадження інновацій у всі сфери життя з метою підвищення його якості.

Науки соціо-гуманітарного спрямування та дослідження, які проводяться в рамках їхнього аналізу, дають можливість урізноманітнити концепції взаємовідносин між різними глобальними політичними та економічними суб'єктами, системи внутрішньополітичних і соціаль-

них відносин в державі. Тому ці науки фактично є наріжним каменем усіх відносин, що виникають у процесі взаємодії окремих груп між собою.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином успіх у реалізації соціо-гуманітарної політики держави, може бути досягнений в результаті панування соціальної справедливості в суспільстві яка на пряму залежить не лише від продуманості параметрів та здійсненості в конкретних умовах концепції державної політики, а й від послідовної реалізації соціальної політики в умовах децентралізації, від скоординованості дій влади (національного, регіонального, місцевого рівнях), що реалізують управління цією сферою. Проблема розвитку соціо-гуманітарної політики, обумовлена постійним пошуком оптимального балансу між дієвим виконанням державою своєї соціальної функції, що забезпечує високий рівень життя громадян, якісне задоволення головних соціальних потреб і зниження соціального тягара держави в умовах повномасштабної війни та нестабільної економічної ситуації.

Перспективними вбачаємо наступні напрямки реалізації державної політики у соціо-гуманітарній сфері:

- розбудова системи соціального захисту, який створить ефективні адаптивності громадян до швидких змін у соціальному, політичному, та економічному середовищах;

- взаємна відчуженість громадянина та держави має переформатуватись у стійкі партнерські відносини, що розбудовуються на спільній довірі та передбачуваності;

- глобальним викликом у соціальній сфері, є пост пандемічні виклики зокрема які призвели до погіршення суспільного здоров'я внаслідок збільшення розриву в доступності та якості медичних та рекреаційних послуг у різних регіонах.

- політика подальшого розвитку місцевого самоврядування має сконцентруватись на подоланні чинників, що зумовили недостатню спроможність громад, гальмують їх розвиток та становлять загрозу суверенітету держави [4].

До низки проблемних питань що перешкоджають результативності у реалізації державної політики у соціо-гуманітарній сфері на нашу думку можна віднести наступні:

По-перше ключовим викликом для держави у реалізації соціо-гуманітарної політики який має вирішити уряд, є не відсутність відповідних відомств, а їх невизначеність у функціях і цілях. В Україні наразі є виконавчі органи влади, які наділені повноваженнями для послідовної реалізації державної соціально-гуманітарної політики.

По-друге соціально-гуманітарні перетворення на регіональному рівні також гальмуються відсутністю чіткого бачення пріоритетів державної політики сприяння національній консолідації на основі спільних цінностей.

По-третє законодавча влада — Верховна Рада, органи виконавчої влади — міністерства та відомства — та постійний орган — Секретаріат Офісу Президента України — могли б сприяти розвитку такої політики. Значною є також роль органів місцевого самовря-

дування, творчих спілок, благодійних фондів, етнокультурних товариств та інших організацій.

Соціо-гуманітарна політика держави, спрямована на національну консолідацію, ґрунтується на наднаціональній державі, демократичному суспільстві та мультикультуралізмі як соціальних цінностях.

Варто також наголосити що Президентом України, Кабінетом Міністрів, Секретаріатом Офісу Президента та іншими органами виконавчої влади в період збройної агресії РФ проти України вживалися та продовжують вживатись заходи щодо реалізації регіональної соціогуманітарної політики.

В той же час аналіз існуючого стану справ доводить, що на жаль не усі заходи, рекомендовані в нормативно-правових актах документах, наприклад питання збалансування розвитку та рівня життя в регіонах, могло б підвищити ефективність державної соціогуманітарної політики виконуються, а подекуди системно ігноруються владою особливо на місцевому рівні.

Говорячі про загальнодержавний рівень то тут деякі законодавчі акти — укази Президента та постанови Кабінету Міністрів щодо розвитку та сприяння державній соціо-гуманітарній політиці — виконуються частково, неналежним чином або невчасно. Втрата часу стає особливою рисою дій державних органів і одним із основних факторів відтермінування вирішення проблеми.

Мусимо констатувати що наразі тимчасові перешкоди для економічного, соціального та гуманітарного розвитку регіонів та національної єдності ще не усунені. До прикладу це стосується розробки механізмів реалізації ініціатив місцевого самоврядування щодо розвитку регіонів, зміни порядку розподілу повноважень і відповідальності між державними органами влади та органами місцевого самоврядування та зміна порядку регулювання міжбюджетних відносин.

Література:

1. Скуратівський В. А., Трощинський В. П., Ситник П. К. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник. Київ.: НАДУ 2010. 284 с.
2. Балика Б. О. Публічне управління у сфері соціальної політики. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2021. № 2. — С. 67 — 70.
3. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга): аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ: НІСД, 2020. 136 с.
4. Тридцять років Незалежності України: соціально-економічні підсумки та стратегічні візії майбутнього: аналіт. доп. / за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2021. 324 с.
5. Штиршов О. М. Управління людськими ресурсами як стратегічна перспектива розвитку державного управління. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія. Серія.: Державне управління. Миколаїв, 2013. — Т. 226, Вип. 214. — С. 114—117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2013_226_214_24 (дата звернення: 05.06.2024).
6. The Sphere Handbook: "Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response". Geneva,

2018. 458p. available at: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf> (Accessed 03 June 2024).

References:

1. Skurativskiy, V.A. Troshchynskiy, V.P. and Sytnyk, P.K. (2010), *Derzhavna polityka v sotsiohumanitarnii sferi: pidruchnyk*. [State policy in the socio-humanitarian sphere: a textbook], NADU, Kyiv, Ukraine.
2. Balyka, B.O. (2021), "Public administration in the field of social policy", *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia*, vol. 2, pp. 67 — 70.
3. Kaplan, Yu.B. Tyshchenko, Yu.A. (2020), *Humanitarna polityka v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy (Bila knyha)*. [Humanitarian Policy in Ukraine: Challenges and Prospects (White Paper)], NISS, Kyiv, Ukraine.
4. Zhalila, J.A. (2021), *Trydtsiat rokiv Nezalezhnosti Ukrainy: sotsialno-ekonomichni pidsumky ta stratehichni vizii maibutnoho: analit. dop.* [Thirty years of Ukraine's independence: socio-economic results and strategic visions of the future: analyst. add], NISS, Kyiv, Ukraine.
5. Shtyrov O.M. (2013), "Human resources management as a strategic perspective for the development of public administration", *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia"*. Seriya: Derzhavne upravlinnia, vol. 226, no. 214, pp. 114 — 117, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2013_226_214_24 (Accessed 05 June 2024).
6. Sphere Association (2018), "The Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response", available at: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf> (Accessed 03 June 2024).

Стаття надійшла до редакції 10.06.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663